

УДК 620.91

О. М. Беньковський

ОДИН З ПІДХОДІВ АЕРОДИНАМІЧНОГО РОЗРАХУНКУ ДВОЛОПАТЕВОГО РОТОРУ ВІТРОГЕНЕРАТОРА

Вступ

Зі зростаючим поширенням і використанням вітрогенераторів роторного типу аеродинамічний розрахунок лопатей таких вітрогенераторів постає все більшою проблемою [1]. Головною особливістю розрахунку таких роторів є те, що у його складі присутні декілька лопатей, які зустрічають набігаючий потік під різними кутами атаки [2].

Проблема аеродинамічного розрахунку неодноразово розглядалась різними авторами [3–5]. В їх роботах приділялась увага аеродинамічному розрахунку вітрогенераторів як з горизонтальною [3], так і вертикальною віссю обертання [4]. Для розрахунку були використані чисельні та аналітичні методи.

В той час, коли для роторів з горизонтальною віссю обертання було знайдено методику розрахунку роторів складної конструкції, в публікаціях не розглядався аеродинамічний розрахунок роторів складної форми з вертикальною віссю обертання [3]. В зазначених роботах розглядався розрахунок лише для роторів класичних схем Дар'є [4]. Методика розрахунку роторів вертикальної вісі обертання складної форми необхідна для оцінки ефективності новітніх винаходів у сфері вітроенергетики.

Ціль роботи Розробити підхід для аеродинамічного розрахунку дволопатевого ротора вітрогенератора з вертикальною віссю обертання, лопаті якого розташовані довільним чином в межах установки.

Аналіз методів аеродинамічного розрахунку

Лопаті класичного вітрогенератора схеми Дар'є розташовані у межах ротора подібно до розташування крил у біпланній схемі літака [2]. Тому аеродинамічний розрахунок ротора з вертикальною віссю обертання подібний до розрахунку крил у біпланній схемі. Проте, є дві принципові відмінності між цими розрахунками. По-перше, це те, що у біпланній схемі обидва крила однонапрямлені, в той час, як у ротора носки роторів напрямлені у протилежні сторони (рис. 1). По-друге, для аеродинамічного розрахунку ротора необхідно розглянути всі кути атаки, від 0° до 360° [2].

В аеродинаміці дозвукових швидкостей для аеродинамічного розрахунку біпланних схем використовують такі методи, як: метод Бетца, метод Прандтля, графоаналітичний метод Козлова, спрощений метод Прандтля [5]. З перелічених методів, лише метод Бетца пристосований до розрахунку біпланної схеми крил складної геометрії. Проте метод Бетца не враховує різнонапрямленість лопатей ротора.

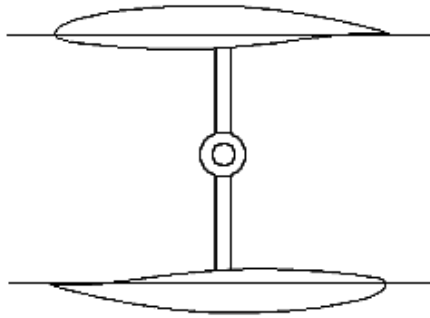

Рис. 1. Різноюнаправленість лопатей ротора вітрогенератора

Дослідження взаємовпливу лопатей

Для того щоб врахувати різноюнаправленість лопатей, було вирішено використовувати для розрахунку графіки $C_y(\alpha)$ для лопатей вітрогенератора на кутах атаки 0° для першої розглядуваної лопаті та 180° для другої лопаті замість графіків $C_y(\alpha)$ крил біпланної схеми. Розрахункові формули скосу потоку і зміни горизонтальної швидкості за методом Бетца в такому випадку представляються таким чином [5]:

$$\Delta\alpha_{12} = \varepsilon_{12} \frac{C_{yII} b_2}{4\pi l_1} \cdot \frac{W_2}{W_1}, \quad (1)$$

$$\Delta\alpha_{21} = \varepsilon_{21} \frac{C_{yI} b_1}{4\pi l_2} \cdot \frac{W_1}{W_2}, \quad (2)$$

$$\Delta V_{12} = \mu_{12} \frac{C_{yII} b_2 W_2}{4\pi l_1} = \frac{\mu_{12}}{\varepsilon_{12}} W_1 \Delta\alpha_{12}, \quad (3)$$

$$\Delta V_{21} = \mu_{21} \frac{C_{yI} b_1 W_1}{4\pi l_2} = \frac{\mu_{21}}{\varepsilon_{21}} W_2 \Delta\alpha_{21}, \quad (4)$$

де C_{yI} та C_{yII} — коефіцієнти підйомної сили, віднесені до відносної швидкості потоку W_1 и W_2 (з урахуванням місцевих скосів від взаємної індукції крил); індекси (1) і (2) відповідають величинам „верхньої” та „нижньої” лопаті, відповідно. Індексом (12) відзначені величини, що відносяться до верхньої лопаті в присутності нижньої і навпаки. А ε та μ — коефіцієнти взаємного впливу, залежні від геометричних розмірів ротора [2].

Розділ 2. М е х а н і к а

Швидкості W_1 і W_2 можна представити таким чином: $W_1 = V + \Delta V_{12}$, $W_2 = V + \Delta V_{21}$. Тоді, підставляючи формули (3) і (4) відповідно у формули (1) та (2), отримуємо величини $\Delta\alpha_{12}$ і $\Delta\alpha_{21}$ у такому вигляді [5]:

$$\Delta\alpha_{12} = \varepsilon_{12} \frac{C_{yII} b_2}{4\pi l_1} \cdot \frac{V + \Delta V_{21}}{V + \Delta V_{12}} \approx \varepsilon_{12} \frac{C_{yII} b_2}{4\pi l_1} \cdot \frac{1 + \mu_{21} / \varepsilon_{21} \Delta\alpha_{21}}{1 + \mu_{12} / \varepsilon_{12} \Delta\alpha_{12}}, \quad (5)$$

$$\Delta\alpha_{21} = \varepsilon_{21} \frac{C_{yII} b_1}{4\pi l_2} \cdot \frac{V + \Delta V_{12}}{V + \Delta V_{21}} \approx \varepsilon_{21} \frac{C_{yII} b_1}{4\pi l_2} \cdot \frac{1 + \mu_{12} / \varepsilon_{12} \Delta\alpha_{12}}{1 + \mu_{21} / \varepsilon_{21} \Delta\alpha_{21}}. \quad (6)$$

Так як $\frac{\mu_{21}}{\varepsilon_{21}} \Delta\alpha_{21}$ та $\frac{\mu_{12}}{\varepsilon_{12}} \Delta\alpha_{12}$ набагато менші за одиницю, то з формули

(5) $\Delta\alpha_{12}$ можна представити у вигляді [5]:

$$\Delta\alpha_{12} = \varepsilon_{12} \frac{C_{yII} b_2}{4\pi l_1} \left(1 + \frac{\mu_{21}}{\varepsilon_{21}} \Delta\alpha_{21} - \frac{\mu_{12}}{\varepsilon_{12}} \Delta\alpha_{12} \right),$$

або

$$\Delta\alpha_{12} = \frac{1 + A_2 \Delta\alpha_{21}}{B_1 / C_{yII} + A_1}, \quad (7)$$

і аналогічно з формули (6):

$$\Delta\alpha_{21} = \frac{1 + A_1 \Delta\alpha_{12}}{B_2 / C_{yI} + A_2}. \quad (8)$$

де $A_1 = \frac{\mu_{12}}{\varepsilon_{12}}$, $A_2 = \frac{\mu_{21}}{\varepsilon_{21}}$ і $B_1 = \frac{4\pi l_1}{\varepsilon_{12} b_2}$, $B_2 = \frac{4\pi l_2}{\varepsilon_{21} b_1}$.

Кути атаки лопатей з урахуванням скошу потоку від взаємного впливу можуть бути обчислені за формулами [5]:

$$\alpha_{12} = \alpha_1 - \Delta\alpha_{12}, \quad \alpha_{21} = \alpha_2 - \Delta\alpha_{21}.$$

За α_{12} та α_{21} з поляр лопатей, як монопланів, можна визначити коефіцієнти C_{yI} , C_{xI} , C_{yII} , та C_{xII} .

Аеродинамічні характеристики верхньої лопаті, віднесені до швидкості незбуреного потоку, зважаючи на формули (7) та (8), після деяких спрощень можуть бути представлені в наступному вигляді [5]:

$$C_{yI} = C_{yI} (1 + 2A_1 \Delta\alpha_{12}), \quad (9)$$

$$C_{xI} = C_{xI} (1 + 2A_1 \Delta\alpha_{12}), \quad (10)$$

$$C_{m1} = C_{m1}(1 + 2A_1\Delta\alpha_{12}). \quad (11)$$

До виправленого на швидкість ΔV_{12} коефіцієнту C_{x1} потрібно додати додатковий індуктивний опір від взаємоіндукції $C_{x12} = C_{y1}\Delta\alpha_{12}$, тоді:

$$C_{x12} = C_{x1} + C_{y1}\Delta\alpha_{12}. \quad (12)$$

Підставляючи формули (7), (8), (9), (10) у формулу (12), отримуємо:

$$C_{x12} = C_{x1} \left(1 + 2A_1 \frac{1 + A_2\Delta\alpha_{21}}{B_1 / C_{y11} + A_1}\right) + C_{y1} \left(1 + 2A_1 \frac{1 + A_2\Delta\alpha_{21}}{B_1 / C_{y11} + A_1}\right) \cdot \frac{1 + A_2\Delta\alpha_{21}}{B_1 / C_{y11} + A_1}$$

Для нижньої лопаті розрахунки аналогічні.

Порядок проведення розрахунку для роторів зі складною геометрією

А. Для заданого кута атаки по кресленню визначаються аеродинамічний винос a (додатний, коли „нижня” лопать віднесена назад) і аеродинамічна висота коробки h (рис. 2).

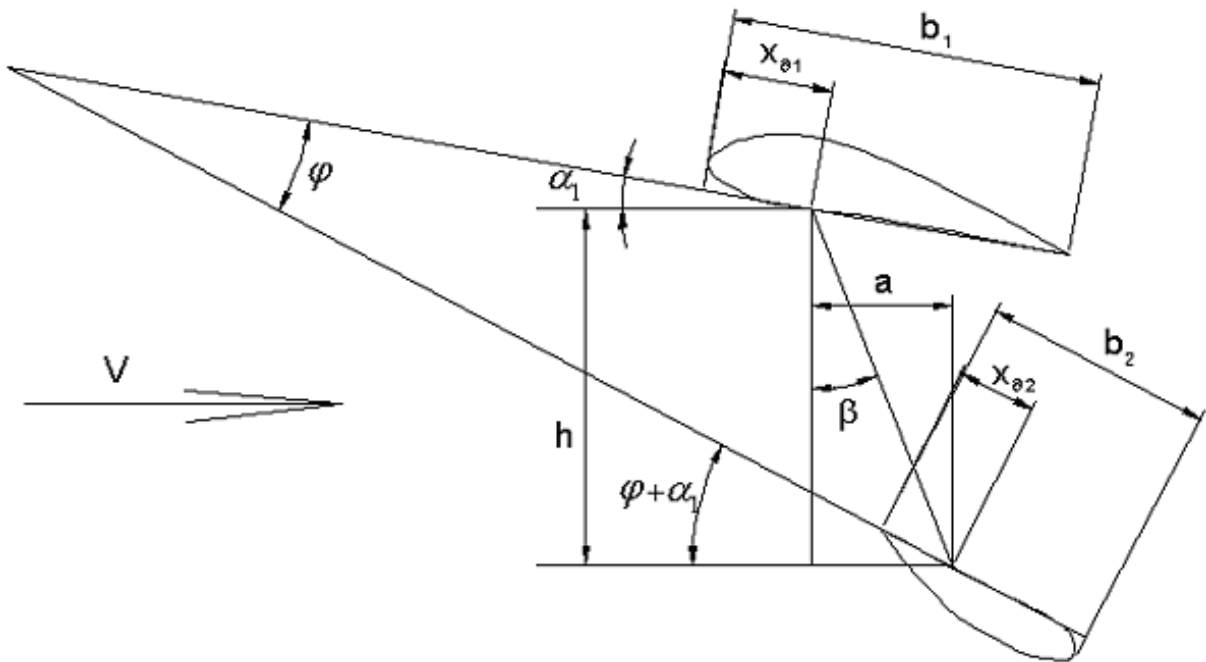

Рис. 2. Геометрія ротора вітрогенератора

В. Розраховуються коефіцієнти взаємного впливу за формулами Бетца [5]:

$$\varepsilon_{12} = \ln \frac{R_1 + a}{R_2 + a} - \frac{a}{a^2 h^2} (R_1 - R_2), \quad (13)$$

$$\varepsilon_{21} = \ln \frac{R_1 - a}{R_2 - a} + \frac{a}{a^2 + h^2} (R_1 - R_2), \quad (14)$$

$$\mu_{12} = -\mu_{21} = \frac{h}{a^2 + h^2} (R_1 - R_2), \quad (15)$$

де $R_1 = \sqrt{a^2 + l^2 + h^2}$ та $R_2 = \sqrt{a^2 + c^2 + h^2}$,

$l = \frac{l_1 + l_2}{2}$ — середній розмах ротору,

$c = \frac{l_1 - l_2}{2}$ — звис верхньої лопаті над нижньою.

С. За попередньо обчисленими з формул (13)-(15) величинами визначаються допоміжні величини [5]:

$$A_1 = \mu_{12} / \varepsilon_{12}, \quad A_2 = \mu_{21} / \varepsilon_{21}, \quad (16)$$

$$B_1 = 4\pi l_1 / \varepsilon_{12} b_2, \quad B_2 = 4\pi l_2 / \varepsilon_{21} b_1. \quad (17)$$

Д. Для визначення C_{yI} , C_{yII} , $\Delta\alpha_{12}$ та $\Delta\alpha_{21}$, підставляючи значення з формул (16), (17), вирішуються спільно методом послідовних наближень два аналітичних рівняння [5]:

$$\Delta\alpha_{12} = \frac{1 + A_2 \Delta\alpha_{21}}{B_1 / C_{yII} + A_1}, \quad \Delta\alpha_{21} = \frac{1 + A_1 \Delta\alpha_{12}}{B_2 / C_{yI} + A_2},$$

а також два графічних рівняння з графіків коефіцієнтів аеродинамічних сил лопатей(рис. 3): $C_{yI} = f_1(\Delta\alpha_{12})$, $C_{yII} = f_2(\Delta\alpha_{21})$.

Для цього, задавшись кутом скосу $\Delta\alpha_{21}$ у верхньої лопаті та обчисливши $\alpha_{12} = \alpha_1 - \Delta\alpha_{12}$ і $\alpha_{21} = \alpha_2 - \Delta\alpha_{21}$, визначається перше наближення C_{yI} і C_{yII} з графіків $C_y(\alpha)$ для лопатей вітрогенератора(рис. 3) на кутах атаки 0° для першої розглядуваної лопаті та 180° для другої лопаті. Величини $\Delta\alpha_{12}$ та $\Delta\alpha_{21}$ обчислюються за формулами (7) і (8).

Е. Обчислюються коефіцієнти C_{y1} , C_{x1} , C_{y12} і аналогічно C_{y2} , C_{x2} , C_{y21} , віднесенні до швидкості незбуреного потоку.

Ф. За правилом змішання визначаються сумарні коефіцієнти C_y та C_x ротора за формулами [5]:

$$C_y = \frac{C_{y1} S_1 + C_{y2} S_2}{S_1 + S_2}, \quad C_x = \frac{C_{x12} S_1 + C_{x21} S_2}{S_1 + S_2}.$$

Г. Сумарний момент ротора визначається безпосередньо щодо заданого центру ваги (рис. 4).

Розділ 2. М е х а н і к а

Він обчислюється як сума $M = M_1 + M_2$, яку одержують з формул [5]:

$$qS_1b_1(C_{m1} - C_{y1} \frac{x_1}{b_1} - C_{x1} \frac{y_1}{b_1}), \quad (18)$$

$$qS_2b_2(C_{m2} - C_{y12} \frac{x_2}{b_2} - C_{x12} \frac{y_2}{b_2}). \quad (19)$$

Для отримання коефіцієнта моменту ротора ділять, як правило, M на загальну площу $S = S_1 + S_2$ та на хорду верхньої лопаті. Підставляючи фо-

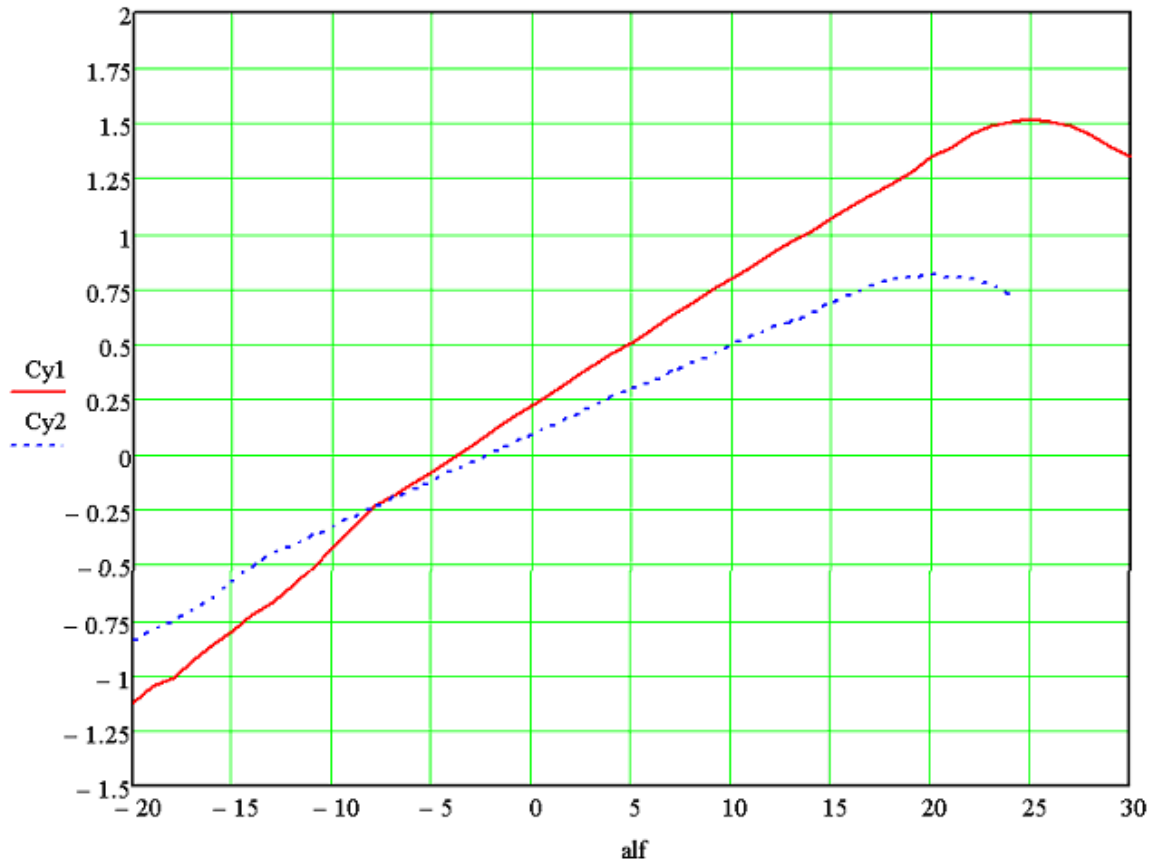

Рис. 3. Коефіцієнти підйомної сили лопатей ротора

рмули (18), (19) у вираз $C_m = \frac{M_1 + M_2}{S_1 + S_2}$, отримуємо:

$$C_m = \frac{M}{qSb_1} = \frac{S_1}{S} (C_{m1} - C_{y1} \frac{x_1}{b_1} - C_{x1} \frac{y_1}{b_1}) + \frac{S_2b_2}{Sb_1} (C_{m2} - C_{y12} \frac{x_2}{b_2} - C_{x12} \frac{y_2}{b_2}).$$

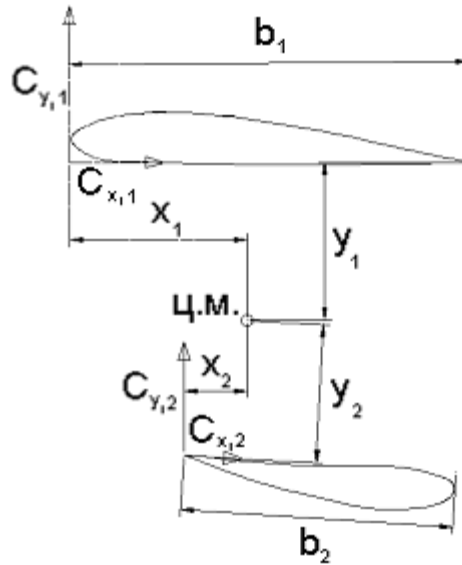

Рис. 4. Положення центра мас ротора

Висновок

Запропоновано підхід, за допомогою якого визначаються коефіцієнти опору та підйомної сили для кожної з лопатей, а також коефіцієнт обертового моменту ротора. Даний підхід дозволяє проводити аеродинамічний розрахунок дволопатевого роторів з установчими кутами, різним профілюванням та різними габаритами і виносом лопатей.

У разі необхідності отриманий підхід може бути використаний при аеродинамічному розрахунку модифікованих дволопатевого роторів з вертикальною віссю обертання, що мають значні ускладнення у конструкції або додаткові пристрої, які можуть впливати на аеродинаміку лопатей. У таких випадках рекомендується застосовувати отриманий підхід у якості засобу для отримання першого наближення до шуканого результату аеродинамічного розрахунку, або у якості основи для розробки методики, яка б задовольняла новим вимогам розрахунку.

Список використаної літератури

1. *Нефедова Л. В.* Состояние, проблемы и перспективы развития мировой ветроэнергетики // Возобновляемые источники энергии: лекции ведущих специалистов. - М.: Географ. фак-т МГУ, 2002. - С.283-297.
2. Ветроэнергетика / Под. ред. Д. де Реизо: Пер. с англ.; под ред. Я. И. Шефтера.-М.: Энергоатомиздат, 1982. - 272 с
3. *Кураев А. А.* Основы теории и аэродинамический расчет ветроколеса: учеб.-метод. пособие. - Новосибирск: НГТУ, 2008. - 36 с.
4. Методика расчета магнитоэлектрического синхронного ветрогенератора / Сергеев В.Д. и др. // Тр. ДВГТУ. - 2000. - Вып.127. - С181-185.

5. *Петров К. П.* Аэродинамика элементов летательных аппаратов -М.: Машиностроение, 1985. - 272с.